

præmissa sponsalia initit. Dignetur, &c. *suprà.*

FORMA DISPENSATIONIS
S. POENITENTIARIAE.

N. N. S. Romanæ Ecclesia Presbyter. Card. Discreto viro Confessori, Magistro in Theologia, vel Decretorum Doctori, ex approbatis ab Ordinario, per Latorem præsentium ab infra scripto specialiter eligendo, salutem in Domino.

Ex parte Latoris præsentium Nobis oblata petitio continebat, quod ipse alias in facie Ecclesiae matrimonium contraxit, & successivè consummavit cum muliere, cuius sororem prius carnaliter cognoverat. Cum autem, sicut eadem petitio sub jungetur, dictus Lator propter impedimentum ex premissis proveniens, nequeat in dicto matrimonio remanere absque Sedis Apostolicæ dispensatione, & separatio inter ipsum & dictam mulierem fieri non potest absque scandalo, ad id vitandum, ac pro sua conscientia quiete cupit Lator à præmissis, quæ occulta sunt, & de quibus plurimum dolet, per Sacra Pœnitentiaria officium absolvi, secumque desuper dispensari. Quare supplicari Nobis fecit humiliiter, ut sibi super his de opportuno remedio providere dignaremur. Nos igitur, qui Pœnitentiariae D. Papæ curam gerimus, supplicationibus hujusmodi inclinati, auctoritate Apostolica Nobis specialiter concessa discretioni tuae committimus: quatenus, si est ita, dictum Latorem, audita prius ejus sacramentali confessione, à quibusvis sententiis, censuris, & peenis Ecclesiasticis, quas propter præmissa quomodolibet incurrit, ab incestu, & excessibus hujusmodi absolvias hac vice in forma Ecclesiae consueta: injuncta inde ei protam enormis libidinis excessu gravi pœnitentia salutari, ac Sacramentali confessione peccatorum suorum, singulis scilicet mensibus ut minimum semel, & quoties animæ suæ saluti expedire judicaverit; & aliis, quæ fuerint de jure injungenda. Demum, duinmodi impedimentum ex præmissis proveniens, sit occultum, & separatio inter Latorem, & dictam mulierem fieri non possit absque scandalo; ex cohabitatione verò, de incontinentia probabiliter timendum esse, tibi vñsum fuerit, & aliud canonicum non obstat, cum eodem Latore, ut dicta muliere de nullitate prioris consensus certiorata, sed ita cautè, ut Latoris dilectum nusquam detegatur, matrimonium cum eadem, & uteque inter se de novo, secrete ad evitanda scandalis, præmissis non obstantibus; contrahere, & in eo postmodum remanere licet valeant, misericorditer dispensans,

prolem suscepit, si quæ sit, & suscipienda exinde legitimam decernendo, in foro conscientiae, & in actu Sacramentalis confessionis tantum, & non aliter. Ita quod hujusmodi absolutio, & dispensatio in foro judiciariò nullatenus suffragentur; nullis super his adhibitis testibus, aut litteris datis, seu processibus confectis, sed præsentibus laniatis, quas sub pena excommunicationis latè sententia laniare tenearis, itaut nullum illarum exemplum extet; neque eas Latori restituas, quod si restitueris, nihil ipsi præsentes litteræ suffragentur. Datum Romæ apud S. Petrum sub sigillo officii Pœnitentiariae. 13. Julii, Pontificatus SS. D. Nostri Anno....

EXPOSITIO

261 IN qua re Innoc. XI. per Bullam incip. *Exponi Nobis*, editam die 27. Novembris 1679. concedit Lectoribus Jubilatis Ordinis Minorum de Observantia S. P. Francisci, ut litteras Pœnitentiariae Apostolicæ Doctoribus Artium, seu Magistris in Sacra Theologia directas recipere, aperire, & executioni mandare possint, & valeant.

Insuper ipse Executor debet esse Confessorius approbarus ab ordinario loci, ubi est Dispensatus, quia dispensare debet in ipsa confessione, in qua examinare prius debet veritatem expositorum.

262 Pro forma absolutionis. Postquam dicit: *Absolvo te à peccatis suis*, addat: *Et eadem auctoritate declaro te in illo matrimonio manere, & debitum conjugale reddere posse, & debere, nec non dispenso tecum, ut idem debitum etiam exigere licet valeas: In nomine Patris, &c.*

Si absolvitur ab aliqua excommunicatione, suspensione, &c. dicat: *Ego te absolvo à vinculo excommunicationis, &c. quam incurri, &c. propter hanc causam N.* (si sit excommunicatus, addatur:) *Et restituo te sacramentis Ecclesiae, & Communioni Fidelium: (si sit suspensus) executioni tuorum ordinum, vel officiorum, vel beneficiorum: In Nomine Patris, &c.*

263 Dispensatione peracta debet lacerare litteras, praesertim sigillum, ut ad probandum servire non possit; alias excommunicationem majorem incurrit. Busemb. lib. 2. tr. 2. cap. 4. post dub. 4. appendix. Tamb. tom. 2. pag. 1. & 4. vide tom. 1. de Prudentia Confess. & de Imped. cognitionis in linea transv. in distantia inæquali.

264 Dispensatus per Sacram Pœnitentiariam in voto castitatis ad matrimonium contrahendum, si dispensatio sit limitata v. gr. ad matrimonium semel contrahendum, seu cum

Ber-

Berta tantum, &c. tunc ea mortua redit obligatio voti, ac cessat onus pœnitentia substitutis in dispensatione imposita; quia pœnitentia est substituta loco voti; & accedente

principali, cessat substitutum. Si verò est illicitata, tenetur eam continuare; quia per extinctionem obligationis voti factam per dis-

pensationem continuatur substitutio, & subrogatio.

265 Pro dispensationibus super impedimentis dirimentibus matrimonium, si non sint occulta, sed publica, recurrendum est ad Datariam Romæ, exponendo casum, & paupertatem, si sint pauperes.

P A R S S E C U N D A.

De decem Præceptis Decalogi.

266 N Omine Decalogi venit sacrum volumen decem Præcepta divina complectens, quæ habentur in Exodo cap. 20. quorum tria priora dicuntur, prima tabula, septem posteriora, secunda Tabula, quatenus illa Deum, ista Proximum immediate respiciunt.

267 Decem præcepta Decalogi sunt divina naturalia, adeoque observanda etiam cum periculo vite: v. n. 143. & 125. Alia sunt negativa, quæ prohibent aliquid fieri: hæc obligant semper, & ad semper, ut Non adorabis Deos alienos, Non occides, &c. alia positiva, quæ præcipiunt aliquid fieri; hæc obligant semper, non ad semper, sed ad locum, & tempus: ut Honora parentes.

DE I. PRÆCEPTO DECALOGI,
Unum cole Deum.C A P U T I.
D E R E L I G I O N E.

268 R eligio est virtus moralis hominem inclinans, ut Deo debitum cultum exhibeat tanquam omnium Creatori, & Domino. Ejus actus tam interiores, quam exteriores præcipui sunt; Adoratio, Sacrificium, Oratio, Juramentum, Adjuratio, & Votum.

A D O R A T I O

269 E st actus, quo alium reveremur, ipsi nos submittendo tanquam Superiori, in recognitione sua excellentiæ.

Est triplex: *Latria*, quæ est in Deum, ob excellentiam increatam: *Dulia*, quæ est in Sanctos, ob excellentiam creatam communem: Et *Hyperdulia*, quæ est in Beatissimam Virginem, ob excellentiam creatam singularem, ceteris supereminenter.

270 Hæc triplex adoratio, alia est absoluta, quæ convenit Deo, Virgini, & Sanctis per se venerabilibus; alia respectiva, quæ convenit Crucis, Imaginibus, Vestibus, & similibus ra-

tione parentibus, quæ non per se coluntur, sed propter aliud. Unde eorum veneratio non sifit in illis, sed ad prototypum refertur, cujus sunt imagines, aut quod repræsentant.

271 Licitum est, votis, & alio cultu, privato tamen, puta genuflexione, deosculazione, &c. ut privatam personam venerari sepulchra servorum Dei eximia sanctitatis, de quibus est indubitate miraculorum fama, Gobat 10. 3. de voto n. 401. quia id practicatum legimus cum illis, qui postea Sancti declarati sunt.

272 At non licet cultu publico, v. gr. unctione Altaris, Sacrificio Missæ, Horis Canonicas, & thure, appendendo tabellas, lampades, cereos accendendo, &c. velut personam publicam, aut nomine Communitatis, quia id prohibetur maxime ab Urb. VIII. quietiam in specie prohibet: *Eorum imagines in Ecclesiis, aliisque locis publicis, ac etiam privatis, cum laureolis, aut radiis, seu splendoribus proponi.* Alberghinus in Man. qualif. cap. 30.

273 Sacrificio Missæ Deum colunt Sacerdos, ac ceteri assistentes, & cum Sacerdote offerentes. De eo actum est fusè in tom. 3. De aliis Religionis actibus plenè agimus in hoc primo tomo.

C A P U T II.
D E T R I B U S V I R T U T I B U S
T H E O L O G I C I S.

F I D E S

274 E x Apost. ad Hebr. 11. *Est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium, innixum testimonio divino.*

275 Primò, fideles, postquam ad usum rationis pervenerint, sub mortali, & necessitate mediæ tenentur explicitè credere quinque: 1. Deum esse: 2. esse justum remuneratorem, dantem præmia justis, supplicia malis: 3. My-

C 3 ste-

Examen Ecclesiast.

sterium Trinitatis, quod consistit in unitate naturæ divinæ, & Trinitate personarum. 4. Mysterium Incarnationis. 5. mysterium Redemptionis, nempè Christum esse mortuum pro nobis: Christus est verus Deus, & homo in unitate personæ Verbi divini. Dixi, necessitate medii, quia sine horum actuali fidei quis salvare non potest, nec ignorantia juvat. Unde homo, qui mysteria fidei necessaria necessitate medii ignorat, etiam si ignorantia supponatur invincibilis, absolvit non potest, nisi prius super iis erudiatur, quia caret medio necessario ad justificationem, & salutem: v. in p. 6. proposit. 64. ab Innoc. XI. damn. & de baptismo.

276 Constat ex Apost. ad Hebr. 11. Acceptentem ad Deum oportet credere, quia est, & inquirentibus se remuneratur est. Ex Jo. 17. Matth. 18. & ex Symb. Ath. Sed necessarium est ad eternam salutem, ut incarnationem quoque Domini Nostri Iesu Christi fideliter credat, v. &c. in pag. 4. prop. 22. ab Innoc. XI. damn.

277 Secundū, tenentur sub mortali, necessitate tamen præcepti, explicitè, crasso tam modo, & quoad substantiam, credere, & scire, 1. Articulos Symboli Apostolorum. 2. Orationem Dominicam. 3. Præcepta Decalogi, & Ecclesiæ. 4. Sacraenta maximè necessaria, ut Baptismum, Eucharistiam, & Poenitentiam. Reliqua autem, quando volunt suscipere.

278 Pueri sàpè à mortali excusantur ob intelligentia naturalem defectum; non excusantur autem, qui eorum curam habent, si non docent. Confessarii in primis confessionibus debent pueros super præmissis examinare, & erudire.

279 Non sufficit fides ex testimonio humano, aut simili naturali motivo, quia fides ad salutem supernaturalem necessaria, & quæ est radix nostræ justificationis, & de qua ait Apost. ad Hebr. 11. 6. *Sine fide impossibile est placere Deo*, est fides stricta supernaturalis innixa testimonio divino, quod solùm est infallibilis veritatis. Imò meritum fidei consistit in hoc, quòd independenter à naturalibus rationibus, revelata credimus, præcisè quia Deus verax dixit; v. in pag. 4. prop. 4. 19. 20. 21. & 23. ab Innoc. XI. damn. & in pag. 1. ab Alex. II. damn. v. tom. 2. pag. 555. à n. 181.

280 Præceptum confessionis externæ fidei est duplex, negativum, scilicet non negandi fidem, & affirmativum, confitendi ore fidem.

281 Primum obligat semper, & pro semper, itaut per nullum signum externum liceat aliquando negare fidem, non obstante, quòd interius servetur fides, etiam si urgeat peri-

culum mortis: patet ex Matth. 10. *Qui me negaverit coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo.*

282 Secundum non obligat pro semper. Unde oportet distinguere.

Vel enim taciturnitas sit in talibus circumstantiis, ut sit signum negationis fidei, aut erubescientia confessionis fidei, aut cedit aliis in scandalum, quo avertantur à fide; & tunc etiam cum discrimine vitæ fidem confiteri tenemur. Quia, ut ait D. Chrysost. in cap. nolite timere; non solùm est proditor veritatis, qui mendacium loquitur; sed etiam ille, qui non liberè veritatem pronunciat, quam liberè pronunciare oportet. Hinc si Tyrannus interrogaret te de tua fide serio, & taceres, peccares: v. p. 4. prop. 18. ab Innoc. XI. damn. Idem dico, si Pastor, urgente persecutione in suas oves, cum earum scandalio fugiat.

283 Si verò taciturnitas sit in aliis circumstantiis, ut non sit signum negationis fidei, &c. tunc non esset peccatum. Similiter tunc licitum est fugere, aut occultare fidem signis, ex se indifferentibus, minimè signis ad professionem falsæ fidei institutis. Constat ex Matth. 23. *Cum perséquentur vos in civitatem istam, fugite in aliam; & exemplo D. Athanasii, alicrumque Sanctorum, ac ipsius D. Pauli.*

De fide, Scotus in 3. d. 23. q. 1. litt. G, d. 25. q. 1. litt. F, in 4. d. 14. q. 3. litt. E, d. 5. q. 1. litt. C, Mastrius in Theol. mor. disp. 10. n. 2. Diana part. 3. tr. 5. res. 47. 48. & 49. part. 5. tr. 8. resol. 34. Joan. de la Crux pag. 9. Tambur. tom. 1. libr. 2. cap. 1. Busemb. lib. 2. tral. 1. Cardenas dis. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 41. 42. Bonac. tom. 2. à pag. 178. Leand. tom. 6. decis. tral. 2. de fide. Fenech. Berthaldus 1. pr. dec. punct. 1. Castropal. tom. 1. tral. 4. plura v. in 2. tom.

S P E S

284 *E*st virtus supernaturalis, inclinans ad amandum Deum amore concupiscentia, quo Deum, & divina præ omnibus aliis bonis nobis concupiscimus. Quæ concupiscentia est sancta; non est enim talis, qua fruamur utendis, & utamur fruendis: quia Deum, seu beatitudinem concupiscimus nobis, non tanquam fini, sed tanquam subiecto beatitudine perficiendo, quod totum potest esse ordinatum ad ipsum Deum, tanquam finem. Et hoc pacto differt spes à charitate, qua Deum amamus amore amicitiae, ut summum bonum in se.

285 Ratio est, quia Deus non solùm est in se infinitè bonus, sanctus, &c. sed etiam est nobis infinitè suavis, delectabilis, &c. Hinc Psaltes de hoc sancto mercenario affectu ab-

que

que verecundia ait; *Inclinari cor meum ad faciendas justifications tuas propter retributionem.* Psal. 83. *Concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini.* & August. in Manic. c. 10. *Accende me Domine voluptate, & concupiscentia tua, qua sancta est, & bona.* Scotus in 3. d. 26. q. un. lit. C. d. 34. q. un. lit. F. Mastrius Theol. mor. disp. 10. n. 3. Jo. de la Crux pag. 15. Busemb. 1. 12. tral. 2. Fenech. Castropal. tom. 1. tral. 6.

CHARITAS ERGA PROXIMUM

289 *N*on sufficierat expletur, si abstineamus ab actu odii, & erga eumdem exequamur factio opera externa benevolentia. Sicut enim certum est nos obligari ad diligendum proximum, ex Matth. 22. *Diliges proximum tuum, sicut te ipsum.* Ita certum esse debet, nos obligari eum diligere actu interno expresso, & formalis, ex illo Joan. 3. *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem;* & Matth. 22. ubi Christus loquens de præcepto charitatis, ait: *Secundum autem simile huic, diliges proximum tuum sicut te ipsum.* Ubi per ly simile, datur intelligi, quòd præceptum charitatis proximi sit non solum de opere externo, sed etiam de interno cordis affectu, ut est præceptum de diligendo Deum; volendo proximo bona, non mala; gaudendo, non tristando de bonis; displicendo, & non complacendo de malis, eique in necessitate subveniendo: v. in pag. 4. prop. 10. & 11. ab Innoc. XI. damn.

290 Proximus est omnis homo beatitudinis capax, sive fidelis, sive infidelis, sive amicus, sive inimicus..

291 Ordo in dilectione proximi servandus; quod bona pertinentia ad naturam, & vitam corporalem, est: Ut extra extremam necessitatem succurrentum sit, 1. uxori, quia est una caro cum viro, 2. filiis, & parentibus, & parenti præ matre, 3. fratribus, & sororibus, deinde propinquis, & familiaribus. In extrema autem necessitate, parentes, eo quòd vitam dederint, sunt præferendi filii.

292 In rebus pertinentibus ad civilem communicationem præferendi sunt concives, in bellicis commilitones, in spiritualibus parres, & fratres spirituales. Bannez tamen probabiliter tenet, parentes etiam in spiritualibus esse omnibus aliis præferendos, quia prima conjunctio carnalis est fundamentum aliarum conjunctionum: ita Busemb.

293 Tenetur quis succurrere proximo in extrema necessitate spirituali constituto, etiam cum periculo propriæ vitæ, si sit certa spes illum juvandi, & non possit alia via jvari, nec sit periculum damni proprii spirituallis. Quia damnum spirituale proximi prævalet omni damno temporali etiam proprio, damnum verò spirituale proprium prævalet damno spirituali alieno. Hinc teneris baptizare infantem, & absolvere peccatorem, quem scis certò moriturum, cum periculo vitæ vitæ, si sit certa spes illum juvandi,

& ti-

& tibi constat non posse alia via juvari, nec tibi immineat periculum damni proprii spiritualis.

294 In gravi necessitate tenetur tantum Parochus, cui talis cura ex officio incumbit, cui proinde non licet fugere tempore pestis nisi substituto alio quem idoneo.

Scotus in 3. dist. 28. q. un. Mastrius in Theolog. moral. disp. 10. Joan. de la Crux pag. 10. Tambur. tom. 1. lib. 5. Busemb. lib. 2. tral. 4. cap. 1. & 2. Leander tom. 6. dec. tral. 4. disp. 3. Fenec. Castrop. tom. 1. tral. 6.

O D I U M

295 **E**st duplex, videlicet inimicitia, Quæ volumus proximo malum, quatenus illi malum; & hoc est præceptum grave, vel leve juxta gravitatem, aut levitatem materiæ, alterum est odium abominationis: *Quo non personam, sed ejus malitiam, vel saltem personam rancrum ut malam, aut nobis noxiæ, aversamur.* Ethoc regulariter non est peccatum. Ita Busemb. De hoc ait Psaltes: *Iniquos odio habui.* Est tamen grave, si aversio sit magna, & caddat non tantum in malitiam, aut qualitatem offensivam, sed in personam. Est igitur malum odium abominationis personæ, non sic odium abominationis ejus malitiae, aut qualitatis infesta: *v. in pag. 7. prop. 9. ab Alex. VII. damn.*

296 Probabile est sufficere, si in confessione dicas; *Volui grave malum proximo;* non explicando speciem mali, mortis, corporis, infamie, aut in bonis temporalibus, cum conveniant in una ratione mali.

297 Item probabile est, quod non tenearis speciem mali, aut boni explicari in tristitia de bono alterius, in gudio de malo, & quando desiderium est inessicax, videlicet, quando desideras, ut alius occidatur, &c. at voluntatem non habes eum occidendi, &c.

Probabilis tamen est, teneri id explicare, quia recensita mala distinguuntur specie.

298 Non peccat, qui sibi, vel alteri mortem desiderat naturalem ad gravem infirmitatem, miseriari, & vitam acerbam, &c. vitandam, quia tunc tolerabilius est mors, quam in tantis miseriis vivere. Peccat autem graviter, si ob leves molestias mortem exoptat. A mortali excusari sèpè solent ratione primi motus, aut ex defectu advertentia malitiae gravis, vel ex defectu deliberationis, mulieres.

299 Non peccat, qui desiderat mortem naturalem proximo ingens malum inferenti, ut si desideres latroni, aut tyranno mortem. Si desideres infirmitatem peccatori, ut convertatur. Si tristeris de bono proximi, in quantum id in aliorum damnum redundat, quatenus est eo abusurus: v. gr. si tristeris assumptum esse in

Judicem hominem injustum &c. quia hi actus non habent pro objecto malum proximi, sed bonum honestum aliorum, nempe publicæ quietis, cæstatio iniquitatum, injustitiarum, gravium offendionum, &c.

300 In nullo autem ex his casibus licet privata auctoritate proximum occidere, quia plus requiritur ad mortem, & malum inferendum, quam ad desiderandum, ut cum de homicidio. Similiter nunquam licet desiderare alteri mortem ab alio injustè infligendam, quia est actus de objecto malo: *v. verb. Homicidium alterius: de Tyranno.*

301 Imò secluso casu ingentis damni impendens, non licet malum, aut mortem naturalem alteri desiderare, aut de eo gaudere, vel de bono tristari, v. gr. quia exinde temporale bonum nobis advenit, aut hereditas: quia hoc est leve, imò iniquum motivum ad malum grave alteri cupiendum. Tum quia hereditas, vivente domino, est tibi indebita; adeoque vivente domino iniquum est ei desiderare malum nempe mortem, ob bonum tunc tibi indebitum. Multo magis iniquum est eam desiderare Patri, à quo post Deum vitam accepisti: *v. proposit. 13. 14. & 15. ab Innoc. X. damnat.* Scotus in 3. dist. 30. quest. un. litt. A Mastrius in Theolog. mor. disp. 10. numer. 97. Busemb. cit. Cardenas disp. 11. Bonac. tom. 2. pag. 207. Bettaldus 5. pr. dec. punct. 1. Castrop. tom. 1. tr. 6.

CHARITAS ERGA INIMICUM

302 **E**x præcepto obligat, ut quilibet homo privatus communia charitatis signa, & beneficia exhibeat; specialia verò solum ex consilio, nisi aliunde obligatio oritur, v. gr. ratione scandali.

303 Hinc non potes sine mortali, à communibus orationibus, aut à sacrificio inimicum excludere. Nec si toti viciniæ elemosynam elargiari, potes inimicum excludere, quia licet liberè des, supposito tamen, quod des, inimicum excludere est odii signum.

304 Regulariter non tenetur quis salutare, aut alloqui inimicum: quia salutatio, & allocutio sunt actus liberi inter æquales, unde eos omittere non est per se signum odii. Inter inæquales eos omittere est signum inurbanitatis in inferiore; imò si inæqualitas sit insignis, ut inter superiorum, & subditum, &c. salutationem omittere est signum contemptus.

305 Dixi, regulariter, quia aliquando ratione aliquius circumstantia adjunctæ eos omittere est mortale: 1. si cedat in scandalum, & signum odii interni: ut esset, si pluribus simul tibi occurrentibus cæteros, salutes, & inimicum excludas: 2. si allocutio non

non est debita, sed tu prævides, quod ex tua allocutione, aut salutatione, inimicus odium deponet, tunc mortaliter peccas, si fine magna animi difficultate potes; hoc addidi, quia charitas non obligat cum magnō incommode.

306 Possunt tamen isti aliquando excusari à mortali, si alii, qui videbant eos prius ad invicem salutari, & modò vident non salutari, sciant causam rixæ fuisse levem, & rixam levem.

307 Quando collocatio est debita, debet prius incipere lœdens, inferior, qui prius offendit, qui excitavit, qui gravius offendit, licet fuerit posterior. Si injuria sint æquales, aut non sit major ratio, cur incipiat prius unus, quam alter, utrique incumbit cura occasionem capiendi; & ille, cui prius occasio occurrit, incipere debet; sicut inter æquales onus prius salutandi incumbit illi, qui coram alio pertransit.

308 Non teneris salutare inimicum, si sis moraliter certus cum non resalutaturum; quia tunc effet periculum, ut tu graviter contra illum inveheres. Similiter, si prævideres inimicum exinde evasurum audaciorem, & magis tibi infestum; aut si inde notabile dampnum esset tibi secuturum.

309 Si inimicum graviter tibi infensum te salutantem non resalutes, peccas mortaliter, quia est signum odii; à mortali excusaris, si circumstantia sint tales, ut omissione resalutationis iudicio prudentis non sit signum odii, v. g. si salutans sit valde inferior. Si salutatus simulet se distractum, ut verè appareat non adverteisse. Si injuria sit gravis, & recens, & salutatus sit timoræ conscientia, ut omissione resalutationis attribuatur fragilitati conditionis humanæ, quæ non patitur tam subito resalutare offensorem. Sic Matrona nobilis, si non resalutet more patriæ occisorem sui filii; in hac enim, cum vindictam de injuria non sumat, omissione resalutationis non est signum odii, sed sensus justi doloris, vel muliebris factus.

Ita Tamb. Adde, solere mulieres vitare occisoris aspectum, non ratione odii, sed ne doloremrenovent cum memoria occisi filii.

310 Concluditur tunc te teneri ad præfata specialia signa, quando circumstantia sunt tales, ut eorum omissione sit signum odii interni: secùs, quando non.

311 Aliquando poteris scandalum vitare, si inter familiares societas eorum, qui possent scandalum pati, protestares te ex toto corde personam talam diligere; à signis verò specialibus te abstinere, minimè ex odio, sed ex justa consideratione, quia tibi grata non est societas ejus.

312 Dixi in principio: *Quilibet homo privatius.* Quia persona publica, nempe Prælatus, Superior, Princeps, regulariter potest, imò debet subdito deficiente signa nedum specialia, verti in etiam communia denegare, atque etiam asperum, & austерum vultum ostendere, quia hoc non est signum odii, sed medicina, ut subditus se emendet, qui sèpè in pejora prolaberetur, si post defectum, Superiorum scientem, adhuc hilarem, atque beneficium experiretur,

313 Offensus potest offensorem accusare, nec tenetur postea ei facere iuridicè remissiōnem; id enim est consilium, non præceptum. Ratio est, quia non peccat, si id faciat, non volens pœnam, ut malum, & molestum ipsi offensori: quia hoc est odium mortale: sed volens satisfactionem offensæ, quæ per offensoris punitionem habetur, & exemplum aliorum, ne alii, vel idem iterum in similes offensas prorumpant, sed coercentur à malis. Primus quidem est actus odii, quia sicut in malo proximi; secundus verò estactus justitiae vindicativa, quia sicut in reparatione injuriaz, adēque est actus bonus; alioquin inique instituerunt Judices pro reparatione injuriarum, & satisfactione patientium offensas. Debent tamen fideles in procuranda satisfactione, præfertim in casibus criminalibus, esse moderati, atque cauti, ne cum actu justitiae odium immissione. Debitis autem moderationibus adhibitis, si alius exinde sumat occasionem odii, etic scandalum passivum; quia tu jus tuum agis.

314 Demum, quando in præsentia inimici experitis varios motus sensus, nempe te trepidare, faciem immutare, repugnantiam de ejus aspectu habere; non inde peccas, si ad deliberatam, & gravem aversionem, aut ad grave malum desiderandum non transeas, quia illi motus sunt naturales, & involuntarii, orti ex apprehensione objecti, ut tibi molesti. Scotus in 3. dist. 30. q. un. Mastrius in Theolog. mor. disp. 10. n. 48. Tamb. tom. 1. lib. 5. c. 1. § 3. Busemb. lib. 2. tr. 3. c. 2. Bonac. tom. 2. Bett. Castr. t. 1. tr. 6.

INVIDIA

315 **E**st inordinata tristitia de bono alterius, ut est diminutivum propriæ excellētia: unde per invidiam non tristatur quis de bono alterius, quia velit malum ipsi, nam hic est actus odii: sed falsò apprehendit illud esse diminutivum propriæ excellētia, & honoris. Ex genere suo est mortale, si bonum sit grave. Regulariter tamen soler à mortali excusari ratione levitatis materiæ, aut ex defectu plenæ advertentia, aut deliberationis.